

ALOITE JOENSUUN TUUPOVAARAN KYHÖNSUON SUOJELEMISEKSI HELMI -ELINYMPÄRISTÖ- HANKKEELLA

Lausunnot 27.2.2020

HELMİ -OHJELMA

Ympäristöministeriön mukaan vuonna 2020 käynnistetty Helmi-ohjelma on keskeinen keino Suomen luonnon köyhtymisen pysäyttämisessä vuoteen 2030 mennessä. Vuonna 2020 ohjelmassa keskitytään soiden suojeluun ja ennallistamiseen, lintuvesien ja kosteikkojen kunnostamiseen, sekä perinneympäristöjen ja metsäisten elinympäristöjen hoitoon. Ohjelman mukaan toimet auttavat satoja uhanalaisia lajeja sekä suurta osaa maamme uhanlaisista luontotyypeistä. Ohjelma perustuu maanomistajien vapaaehtoisuuteen.

OHJELMAN TAVOITTEET SOIDENSUOJELUN JA ENNALLISTAMISEN OSALTA

Soiden suojelun ja ennallistamisen osalta ohjelman tavoitteisiin kuuluu vahvistaa suoluonnon monimuotoisuutta, hillitä ilmastomuutosta ja parantaa vesistöjen tilaa.

Suot ovat yksi eniten heikentyneistä ja edelleen lajistoltaan köyhtyvistä elinympäristöistämme. Noin puolet soiden luontotyypeistä on uhanalaisia koko maassa ja soilla elää 120 uhanalaista lajia. Merkittävin soiden ja niiden eliölajiston uhanalaistumisen syy on metsäojitus: yli puolet koko Suomen suoalasta on ojitettu metsänkasvatusta varten. Uudisojitus on jo käytännössä loppunut, mutta soiden kuivuminen jatkuu.

Luonnontilaiset suot sitovat ja varastoivat merkittäviä määriä hiiltä. Ojitettujen soiden ennallistaminen palauttaa suon luontaisen vesitalouden ja kasvillisuuden, mikä tekee niistä tehokkaita hiilinieluja. Lisäksi ennallistaminen vähentää rehevöittävien ravinteiden valumista soilta vesistöihin ja tasoittaa tulvia.

OHJELMAN TAVOITTEET PERINNEYMPÄRISTÖJEN HOITOON

Ohjelman mukaan perinneympäristöt ovat voimakkaasti uhanalaistunutta luontoamme. Perinnebiotooppeihin kuuluvat luonnonlaitumet ja niityt tarvitsevat jatkuvaa hoitoa, jotta niiden umpeenkasvu voidaan estää. Perinnebiotooppien hoitaminen auttaa niissä elävää runsasta uhanalaista lajistoa. Erityisen paljon uhanalaisia lajeja on kasveissa ja hyönteisissä. Niityt ja kedot ovat myös tärkeitä elinympäristöjä pölyttäjähyönteisille.

Helmi-ohjelman tavoitteena on kunnostaa kuluva hallituskauden aikana 15 000 hehtaaria perinnebiotooppeja. Hoitaminen ja kunnostaminen aloitetaan Natura 2000 -verkostoon kuuluvilla alueilla. ELY-keskukset kartoittavat arvokkaimmat perinnebiotoopit vuosina 2019–2021. Hoito ja kunnostuskohteet valitaan kartoitusten perusteella

ESITYKSEN TAVOITTEET

Maakuntamme eteläosat kuuluvat Järvi-Suomen kasvillisuusvyöhykkeen 2 b alueeseen. Soidensuojelun täydennysohjelman valmistelusta tehdyn raportin mukaan tämän kasvillisuusvyöhykkeen kuten koko Etelä-Suomen soiden luonnontila on pääosin aiempien soiden ojitusten takia heikko sekä soidensuojeluverkosto hajanainen ja riittämätön turvamaan suoluonnon ja sen eliöstön monimuotoisuutta. Suurin osa tämän alueen soiden luontotyypeistä luokitellaan nykyisin uhanalaisiksi. Myös yhä useamman soilla esiintyvän eliölajin kannat viime vuosikymmeninä heikentyneet ja uhanalaisuus on kasvanut.

Kyhönsuo on maakunnassamme tämän kasvillisuusvyöhykkeen laajimpia luonnontilaisia ja suoluonnon monimuotoisuuden kannalta merkittävimpiä ja suojelun kannalta tärkeimpiä suokokonaisuuksia. Tässä aloitteessa on kyse Kyhönsuon ja suolla olevien metsäsaarekkeiden ja osin myös reunametsien suojelusta. Suojelun tavoitteet vastaavat Helmi -hankkeen mukaisia tavoitteita, keskittyen suoluonnon monimuotoisuuden edistämiseen. Suon reunametsien suojelulla voidaan turvata alueen metsäluontoa ja vahvistaa aluekokonaisuuden soiden- ja metsiensuojelullista merkitystä.

Esityksellä on myös ilmastonmuutoksen hillintää tukevia tavoitteita. Aluerajauksessa on mukana ojitettuja soita, joiden metsätaloudelliset hyödyt ovat ilmakuviin ja alueen maastokäyntien perusteella vähäisiä. Osa näistä tullaan ennallistamaan erillään Helmi -hankkeesta Suomen luonnonsuojeluliiton omistaman hiilipörssin toimesta kesällä 2020. Yksi ennallistettavista ojista on Kyhönsuon laajan luonnontilaisen keskiosan ainoa, Kyhönpuroon laskeva oja. Kyseinen oja on jossain määrin kuivattanut mm. lähistöllä sijaitsevan puronvarren punakämmekäesiintymän elinympäristöä. Esitykseen kuuluvien metsien suojelu vahvistaa osaltaan myös alueen metsien hiilinielujen säilymistä.

Ojitettujen soiden ennallistamisella on jossain määrin merkitystä myös vesiensuojelun kannalta.

Esityksen tavoitteisiin kuuluu myös perinnebiotooppien ominaispiirteiden ja eliölajiston säilyttämistä turvaamalla alueella olevan pienen niitty- ja hakamaan hoidon jatkuminen ja kehittäminen.

ESITYS KYHÖNSUON SUOJELUSTA

Suomen luonnonsuojeluliiton Pohjois-Karjalan piiri ehdottaa, että Joensuun Tuupovaaran Luutalahdessa sijaitsevan Kyhönсуon maanomistajat edistävät tämän soidensuojelullisesti merkittävän aluekokonaisuuden pysyvää suojelua ympäristöministeriön Helmi -elinympäristöhankkeen rahoituksella. Piiri vetoaa erityisesti UPM Oyj:n, jotta yhtiö suojelisi omistamansa Kyhönсуon suojelullisesti keskeisimmän ja suurimman kiinteistön [liitteessä 1 \(pdf\)](#), esitetyn rajauksen mukaisesti. Piiri esittää edelleen, että Ympäristöministeriö ja Pohjois-Karjalan ELY-keskus aloittaisivat Helmi -hankkeen puolesta neuvottelut kaikkien maanomistajien kanssa alueen suojelun toteuttamiseksi. Maanomistajista piiri on käynyt alustavia neuvotteluja Tornator Oyj:n, Helsingin seurakunnan ja Rantavaaran kiinteistön maanomistajan kanssa. Alueen maanomistajilla on myös oman halunsa mukaisesti mahdollista ennallistaa rajaukseen liittyviä ojitettuja soita Suomen luonnonsuojeluliiton hiilipörssin rahoituksella, yhteystiedot ovat esityksen lopussa. Suojeluun esitettävän aluekokonaisuuden pinta-ala on noin 505 ha, mistä maakuntakaavan SL-varausten ja soidensuojelun täydennysohjelman valmistelun yhteydessä valtakunnallisesti arvokkaaksi todetun Kyhönсуon länsiosan ala on 371 ha ([liite 1 \(pdf\)](#)).

ESITYKSEN PERUSTELUT

A Kyhönсуon kaavavaraukset, soidensuojelun täydennysesitysalue ja alueen maanomistus

Kyhönсуon keskeisin, kokonaan luonnontilainen osa on merkitty Pohjois-Karjalan maakuntakaavassa suojelualueeksi SL-merkinnällä. Varauksen pinta-ala on 300 ha. Uudessa maakuntakaavaehdotuksessa vuodelle 2040 суon koillisosassa vanhaa kaavavarausta on täydennetty 16 hehtaarin lisäalueella. Kaava-alueesta on suojeltu vain 2 hehtaaria. Tämä Kyhönпuron suojelualue on mukana lausuntokierroksella olevassa ympäristöministeriön asetusluonnoksen suojelualueiden luettelossa, joista ollaan perustamassa luonnonsuojelulain (1096/1996) 17 §:n mukaisia muita luonnonsuojelualueita.

Kyhönjärven pohjoisrannalla sijaitseva суon länsiosa (55 ha) on puolestaan todettu soidensuojelun täydennysohjelman valmistelun yhteydessä valtakunnallisesti arvokkaaksi суoksi. Valmisteluesitys ei kuitenkaan edennyt toteutukseen asti. Valmistelussa arvokkaaksi todettujen soiden suojelua on luonnonsuojelupiirin käsityksen mukaan tarkoitus aloittaa toteuttamaan Helmi -ohjelmalla.

Kaavavarauksen SL-kohdetta ei ole luonnonsuojelupiirin tietojen mukaan esitetty täydennysohjelman valmisteluun, jotta välttyttäisiin päällekkäisiltä suojeluesityksiltä. Alue täyttää selkeästi valmistelun mukaiset valtakunnallisesti arvokkaan суon valintakriteerit, суолуонnon monimuotoisuuden kannalta kaava-alue on Kyhönсуon merkittävin osa.

Kaavan ja täydennysohjelman valmisteluesityksen rajausten lisäksi ehdotuksessa on mukana jonkin verran reunametsiä, joilla on metsiensuojelullista merkitystä.

Valtaosa kaavavarausten ja soidensuojelun valmisteluesityksen alueista kuuluu UPM Oyj:n omistamaan kiinteistöön (167-431-8-8). Piiri on alustavasti käynyt keskustelua esityksestä yhtiön kanssa. Kesällä 2020 ennallistettava Kyhönpuuroon laskeva oja on yhtiön kiinteistöllä.

Esitetyn alueen rajauksessa on myös useita muita maanomistajia. Piiri on käynyt neuvotteluja Kyhönsuon reunametsien suojelumahdollisuudesta Helsingin seurakunnan omistamilla kiinteistöillä (167-426-12-10 ja 167-426-13-9). Seurakunta on ilmoittanut haluavansa suojella aiemmin METSO -suojeluohjelmaan esittämänsä Kyhönsuon ja Kyhönvaaran suo- ja metsäkuviot sekä harkitsevansa myös esityksen muiden aluerajaukseen merkittyjen kaavarajauksen ulkopuolisten suoreunusten ja reunametsien suojelua. Esitettävät metsäkuviot ovat pääosin METSO II -luokkaan kuuluvia tuoreita kankaita. Piirin mielestä seurakunnan alueet ovat kiinteä osa Kyhönsuon ja sen reunametsien suojelukokonaisuutta. Esitykseen kuuluva ojitettu reunaräme tullaan ennallistamaan SLL:n hiilipörssin toimesta kesällä 2020.

Täydennysohjelman valmistelurajauksen kaakkoisnurkassa on Rantavaaran yksityisomistuksessa olevaan kiinteistöön (167-426-2-7) kuuluva osa, jonka pinta-ala on noin 1,6 hehtaaria. Piirin ja maanomistajien käymissä neuvotteluissa omistaja on ilmoittanut haluavansa suojella ohjelman esitysalueen mukaan lukien kapean kuusivaltaisen tuoreen kankaan juotin, joka on mukana liitteen mukaisessa ohjelman valmistelurajauksessa. Maanomistaja jätti vapaaehtoisesti reunajuotin suon suojavyöhykkeeksi muutamia vuosia sitten tekemässään metsänhakkuussa.

Rantavaaran kiinteistöön rajautuu UPM -metsän kiinteistöllä sijaitseva metsäkuvio, joka Luonto-Liitto Savo-Karjalan kartoituksessa on todettu sammal- ja kääväkäs-lajistoltaan arvokkaaksi. Kartoitusta ei ulotettu yksityismaan puolelle, joten sammal- ja kääväkäs-lajiston mahdollista esiintymistä yksityismaan puolella ei tiedetä. Metsän rakennepiirteet kuitenkin heikkenevät, eikä alueen tuoreen kankaan kuusikko ilmeisestikään täytä METSO- ohjelman 1 tai 2 -luokan kriteerejä. Kiinteistön omistaja on valmis suojelemaan tämän kiinteistönsä kuuluvan metsäkuvion. Piirin mielestä UPM:n kiinteistöön rajautuvan metsäkuvion suojeleminen voisi tarjota ainakin pitemmällä aikavälillä arvokkaalle sammal- ja kääväkäs-lajistolle mahdollisuuden levitä laajemmalle alueelle.

Kiinteistöllä on myös Kyhönjärven rannalla pienialaisesti täydennysohjelman valmistelurajauksia täydentäviä metsä- ja suokuviota, jotka omistaja maanomistaja on myös valmis hyväksymään suojelemaan.

Rantavaaran kiinteistöön kuuluu myös Kyhöntien varressa soidensuojelun täydennysesityksen läheisyydessä, noin 100 metrin päässä, sijaitseva maatalouden ympäristötuella hoidettava pieni hakamaa- ja niittyalue. Se on kasvilajistonsa ja osin hakamaan puustorakenteen perusteella luokiteltu maakunnallisesti

arvokkaaksi perinnemaisemaksi. Aluetta hoitaa Jäkkilän perinnemaisemayhdistys ry, joka on tehnyt alueesta vuokrasopimuksen maanomistajan kanssa. Kiinteistön omistaja on kiinnostunut myös suojelemaan tämän perinnebiotoopin. Piirin käsityksen mukaan alueen suojeleminen parantaisi tämän arvokkaan perinnemaiseman hoitomahdollisuuksia myös tulevaisuudessa.

Piiri on käynyt myös neuvotteluja Tornator Oyj:n kanssa esityksen rajausalueella sijaitsevan kiinteistön suojelusta ja rajausta reunustavien ojitettujen soiden ennallistamismahdollisuuksista.

Muiden maanomistajien kanssa piiri ei ole käynyt neuvotteluja. Kuten soiden ennallistamisen tavoitteissa todettiin, niin esitykseen on otettu mukaan ojikoita, joilla ei arvioida olevan merkitystä metsien kasvattamisen kannalta, mutta ennallistamisella voitaisiin edistää suoluonnon monimuotoisuutta. Esimerkiksi kanalinnuista erityisesti riekko hyötyy soiden ennallistamisesta, joten ojikkojen ennallistamisella voitaisiin turvata ja edistää alueella elävän pienen riekkokannan elinmahdollisuuksia. Esityksen ojikkoja maanomistajat voivat tarjota ennallistettavaksi esimerkiksi Suomen luonnonsuojeluliiton hiilipörssin toimesta. Periaatteena on, että hiilipörssi suunnittelee ennallistamisen maanomistajan toiveiden mukaisesti ja hiilipörssi kustantaa ennallistamisen kokonaisuudessaan.

B Kyhönsuon luonnonarvot

1. Kyhönsuon yleiskuvaus

Kyhönsuon alue sijaitsee Tuupovaaran kirkolta runsas 20 kilometriä itään. Suo on suuri, luonnontilaiselta osaltaan lähes 400 hehtaarin kokoinen monimuotoinen suoalue. Suolla on vetisiä välipintasoi- ja jänne-rimpirakennetta. Suo on keskeisiltä osiltaan karua nevaa ja rämettä. Suon halki virtaavaa luonnontilaista Kyhönpuroa reunustaa rehevämpiä rantaluhtia ja nevoja. Monin paikoin suota reunustavat vetiset nevakorvet. Alueella on useita luonnontilaisia lähteitä ja lähdenoroja. Kokonaisuudessaan suoluontotyyppien määrä on suuri ja edustava. Suon metsäsaarekkeilla ja reunametsillä on metsiensuojelullista merkitystä. Suon kasvillisuudessa on jonkin verran edustavaa lajistoa. Suon ja sen reunametsien linnusto on monimuotoista. Suo on maisemallisesti edustava erämainen suokokonaisuus. Suon hilla-, karpalo- ja mustikkasadot ovat lähes vuosittain runsaita, joten alue tärkeä marjastus- ja virkistyskohde lähialueen vakinaisille- ja kesäasukkaille.

2. Suotyyppit

Suotyyppien kartoitusta on tehty kattavammin soiden suojelun täydennysohjelman valmistelun yhteydestä, muualta pääpiirteittäin. Suotyyppien

uhanalaisuusluokitukset perustuvat Suomen luontotyyppien uhanalaisuusarvioon vuodelta 2018.

Suon etelä- ja kaakkoisosan laajoilla avosuo-osilla ja puronvarressa **vallitsevat lyhytkorsi-, sara-, ja kuljunevat**. Saranevajuotteja on myös monipaikoin suon reunaosissa. Pääosa niistä on nevoista karuja, mutta puronvarressa on myös rehevämpiä **luhtaisia nevoja**. **Sara- ja kalvakkanevat** luokitellaan vaarantuneiksi Etelä-Suomessa, mihin Kyhönsuo kuuluu luontotyyppien uhanalaisarvion aluerajausten mukaisesti.

Kyhönsuon rämeistä yleisimmät ovat **isovarpu-, tupasvilla- ja rahkarämeet** sekä nevarämeistä **keidas- ja lyhytkorsirämeet**. Kahden alueella sijaitsevan lähteen ympäristössä on pienialainen **lettoräme**, joka luokitellaan Etelä-Suomessa äärimmäisen uhanalaiseksi. **Sara-, korpi- ja kangasrämeet** puolestaan luokitellaan erittäin uhanalaiseksi lyhytkorsi-, **pallosara-** isovarpu- ja **tupasvillarämeet** vaarantuneiksi sekä keidasrämeet silmälläpidettäväksi suotyypeiksi.

Korvet ovat soiden uhanalaisimpia suotyyppisiä, niistä kaikki ovat Etelä-Suomessa vähintään vaarantuneita. Kyhönsuota reunustaa monin paikoin edustavia korpia. Lähteiden ja tihkupintojen reunoilla on **ruohokorpia**. Suon länsiosien reunoilla on muutamia kapeita karuja **tupasvilla- ja juolasarakorpia**. Kyhönjärven lähistöllä sijaitsevien metsäsaarekkeiden välissä on melko laaja **metsäkortekorpi**. Alueen korpityypeistä **kangaskorvet** ovat kriittisen uhanalaisia Etelä-Suomessa ja vastaavasti, ruoho-, juolasara-, metsäkorte- **muurain-, varpu- (mustikka- ja puolukkakorvet)** ja **sarakorvet** (EN) ovat erittäin uhanalaisia sekä tupasvillakorvet vaarantuneita.

Kyhönpuron varressa on paikoin tiheää matalaa puustoa ja pensaikkoa kasvavia **luhtia**. Luontotyyppinä nämä ovat lähinnä **koivu- ja pensasluhtia**. Luontotyyppien uhanalaisuusarvioinnissa koivuluhtia ei ole pysytty arvioimaan. Pensasluhdut ovat elinvoimaisia koko maassa. Kaikkiaan alueen kartoitetuista suotyypeistä 17 on luokiteltu yllä esitetyn mukaisesti Etelä-Suomessa uhanalaisiksi.

3. Muut luontotyypit

Matsinlammesta Kypäräpuroon virtaava **Kyhönpuro** ja Kypäräpurosta Pieneen Lauttalampeen laskeva **Kypäräpuro** ovat kokonaisuudessaan Kyhönsuon kaava-alueella. Luontotyyppiltään **molemmat purot kuuluvat turvemaalla virtaaviin puroihin ja pikkujokiin**, jotka luontotyyppien uhanalaisarvioinnin perusteella luokitellaan Etelä-Suomessa erittäin uhanalaiseksi. Purojen arvokkuutta korostaa, puroumat ovat koko matkaltaan täysin luonnontilaisia. Kyhönpuro kuuluu Pohjois-Karjalan suojelullisesti ja kalataloudellisesti arvokkaisiin pienvesiin.

Kyhönsuolla on yhteensä ainakin seitsemän avolähteiden, tihkupintojen ja pienten lähdenorojen muodostamia lähteikköjä. **Lähteiköt** ovat mesotrofisia tai jopa meso-eutrofisia ja niiden ympärillä on pienialaisia reheviä suotyypppejä, kuten ruohokorpia ja lettorämeitä. Luontotyyppien uhanlaisarvioinnin perusteella lähteiköt luokitellaan Etelä-Suomessa erittäin uhanalaiseksi.

Kyhönsuon kangasmaasaarekkeitä ja reunametsiä on kartoitettu vain vähän. Ilmakuvien ja tehtyjen kartoitusten perusteella alueen suojelullisesti merkittävien perusteella metsäkuvio (4,4 ha) rajoittuu Kyhönsuon soidensuojelun täydennysohjelman valmistelukohteen lounaisnurkkaan. Kohde on Metso 1 ja -2 luokan täyttävää varttunutta kuusivaltaista tuoretta kangasta. Lahopuuta alueella on arviolta 5–15 m³. Osa kuusista on hyvin järeitä. Myös mäntyjä ja kookkaita koivuja kasvaa sekapuuna runsaasti. Leimikolla tehdyssä kartoituksessa kesällä 2019 tehtiin 11 havaintoa vaarantuneeksi luokiteltavasta **aarnisammalesta** ja muista suojelullisesti merkittävistä ja luontoarvoja ilmentävistä lajeista.

Rantavaaran tilan perinnebiotooppi koostuu niityistä ja **hakamaasta**. Niityt ovat luokiteltavissa lähinnä **pienruoho- ja suurruohoniityiksi**. Nämä kaikki luontotyypit luokitellaan luontotyyppien uhanalaisuusarvioinnissa koko Suomessa äärimmäisen uhanalaiseksi.

3. Alueen eliölajisto

Suon **putkilokasvilajistoa** ei ole selvitetty yksityiskohtaisesti. Kyhönpuron varrella on laaja punakämmekkäesiintymä. Kesällä 2019 alueelta laskettiin yli 200 kukkivaa **punakämmekkää**. Laji on luokiteltu valtakunnallisesti silmälläpidettäväksi ja se on rauhoitettu luonnonsuojeluasetuksen 20 §:n liitteen 3 (b) mukaisesti Pohjois-Pohjanmaan ja Kainuun maakuntien eteläpuolella. Lähteiköillä havaituista putkilokasvilajeista **harajuuri** ja **vilukko** ovat alueellisesti uhanalaisia Järvi-Suomen kasvillisuusvyöhykkeen 2 b alueella, johon Kyhönsuo kuuluu. Harajuuren kasvupaikan lähteikkö ja sitä reunustava ruohokorpi sijaitsee kaavarajauksen ulkopuolella, esityksen mukaisella Kypärävaaran itäpuolen kapealla laajennusjuotilla.

UPM:n kiinteistöllä Rantavaaran vanhassa metsässä kasvava **yövilkka** on luontoarvoja osoittava laji.

Perinnebiotoopin suojelullisesti merkittävin kasvilaji on **kirkiruoho**, joka luokiteltu valtakunnallisesti vaarantuneeksi ja se on rauhoitettu luonnonsuojeluasetuksen 20 §:n liitteen 3 (b) mukaisesti Pohjois-Pohjanmaan ja Kainuun maakuntien eteläpuolella. Muita niityn ja hakamaan kasvilajeja ovat mm. valtakunnallisesti silmälläpidettävät **ketoneilikka**, **kissankäpälä** ja **kesämaitiainen** sekä Pohjois-

Karjalassa huomionarvoisiksi perinnebiotooppilajeiksi luokiteltavat **jäkki, nurmikohokki, häränsilmä, nurmitatar, aholeinikki ja peurankello**.

Sammallajistoa on selvitty parhaiten alueella sijaitsevilta lähteiköiltä ja suon länsiosaan rajautuvalta suojelullisesti merkittävältä metsäkuviolta. Muilta osin selvitykset ovat puutteelliset. Lähteiköillä kasvavista sammallajeista **lettosirppi- ja punasirppisammal** alueellisesti uhanalaisia. **Letto- ja heterahkasammal, kultasammal, hetehiirensammal ja lettonauhasammal** ovat puolestaan luonnon monimuotoisuuden kannalta huomionarvoisia lajeja. Metsäkuviolla on useita esiintymiä valtakunnallisesti vaarantunutta **aarnisammalta**.

Jäkälälajistoa on myös selvitetty lähinnä länsiosan metsäkuviolla. Alueella kasvaa muutamia esiintymiä valtakunnallisesti silmälläpidettävistä **korpiluposta, silomunuais- ja jauhehankajäkälästä**. Viimeksi mainittu on myös EU:n kansainvälinen vastuulaji, joiden säilyttämisellä Suomella on kansainvälinen vastuu. Muualta Kyhönsuon alueelta on yksi havainto silmälläpidettävästä **raidankeuhkojäkälästä**.

Kääväkkäitä on selvitetty vain suon länsiosan metsäkuviolla. Alueella on muutamia esiintymiä vanhojen metsien indikaattorilajeihin kuuluvista **siperian-, ruoste- ja riukukäävästä sekä oravuotikasta**.

Linnustoa Kyhönsuolla on selvitetty kohtalaisen hyvin. Kyhönsuon laajimmat avoimet osat ja Kyhönpuron varsi ovat suolinnustoltaan merkittävimmät. Kyhönsuon kahlaajalajisto on monipuolinen. Lajistoon kuuluvat valtakunnallisesti silmälläpidettävät **taivaanvuohi** (2-3 paria), **liro** (1-2 paria) ja **isokuovi** (1 pari) ja valkoviklo 1-2 paria. Liro on myös alueellisesti uhanalainen eteläboreaalisen kasvillisuusvyöhykkeen 2b -alueella, johon Kyhönsuo kuuluu. Muiden alueellisesti uhanalaisten kahlaajien **kapustarinnan** ja **pikkukuovin** kannat suolla ovat vakaat, 4-6 paria. Töyhtöhyppiä suolla pesii 1-2 paria.

Metsähanhista Kyhönsuolta on parilta viime vuosilta pesimäaikaisia havaintoja, joten laji voi myös kuulua suon pesimälinnustoon. Kyhönsuota voidaan pitää maakunnan eteläisimpinä tunnettuna metsähanhen elinalueena. Laji luokitellaan valtakunnallisesti vaarantuneeksi. Muista vesilinnuista Kyhönpuron varrelta voi löytää **sinisorsa** tai **tavipoikueen**.

Petolinnuista suolla on pesimäaikana havaittu mm. erittäin uhanalainen **mehiläishaukka**, vaarantuneet **sinisuo- ja hiirihaukka** sekä silmälläpidettävä **kanahaukka**. Sinisuo- ja hiirihaukka kuuluu suon pesimälajistoon. Muut petolintulajit pesivät lähistön metsäalueilla ja käyttävät suota saalistusalueenaan. Muuttoaikana suolta on havaintoja mm. **maa- ja merikotkasta** sekä **muutto- ja ruskosuohaukasta**.

Lokkilinnuista suolla pesii noin 10 paria **kalalokkeja**. Valtakunnallisesti vaarantuneesta **naurulokista** on lähes vuosittain pesintään viittavia havaintoja yksittäisistä pareista. **Kalatiira** kuuluu myös suon pesimälajistoon. Suolla elää pieni mutta vakaa **riekkokanta**, 3-5 paria. Soidintavien lintujen ohella alueelta on havaittu muutamia riekkopoikueita. Talvisin linnut viihtyvät erityisesti Kyhönpuron varrella. Riekon esiintymä on maakunnan eteläisimpiä. Laji luokitellaan valtakunnallisesti vaarantuneeksi.

Riekon ohella metsäkanalinnuista alueella pesivät **teeri**, **metso** ja **pyy**. Suolla soidintavien teerien määrä on enimmillään ollut yli 40 lintua. Metsoista on vuosittain poikuehavaintoja ja talvisin lintuja näkee hakomassa suon rämemännyissä. Pyy-poikueita näkyy vuosittain Kyhönpuron varrella. Pyy luokitellaan riekon tavoin valtakunnallisesti vaarantuneeksi.

Suon varpuslinnuista **pensastasku** ja **pajusirkku** ovat valtakunnallisesti vaarantuneita. Pensastasku kanta on viime vuosina vakaa, 3-5 paria, pajusirkkuja puolestaan asuu Kyhönpuron varrella (1-2 paria). Valtakunnallisesti, silmälläpidettävistä **pohjansirkusta** ja **västäräkistä** on pesimäaikaista havaintoja Kyhönpuron varrelta. Pohjansirkku on myös alueellisesti uhanalainen, kuten suon pesimälajistoon kuuluva **keltavästäräkki**. Kyhönpuron varressa viihtyy myös Pohjois-Karjalassa harvalukuinen pikkulepinkäinen.

Muista lajeista suolla pesii **kurki** ja alueella asustaa vuosittain yksittäisiä laulujoutsenia. Vuonna 2015 Kyhönpuron varresta kuului **luhtahuitin** soidenääntelyä. Syksyisin suolla levähtää muuttomatalla olevia **valkoposkianhiparvia**.

Suon metsäsaarekkeiden ja reunametsien pesimälajistoon kuuluvat mm. nykyisin erittäin uhanalaiseksi luokiteltava **hömötiainen** ja vaarantunut **töyhtötiainen**, silmälläpidettävä **närhi** ja alueellisesti uhanalainen **järripeippo**. Metsien lajistoon kuuluu myös Pohjois-Karjalassa harvalukuinen **pikkusieppo**.

Kyhönsuon ja sen lähimetsien pesimäaikana havaituista lintulajeista useat kuuluvat myös **EU:n lintudirektiivin liitteen I lajeihin: laulujoutsen**, mehiläishaukka, sinisuohaukka, metso, teeri, pyy, kurki, luhtahuitti, kalatiira, kapustarinta, liro, **palokärki**, pikkusieppo ja pikkulepinkäinen.

Nisäkkäistä Kyhönsuolla on usean vuoden ajalta havaintoja **ahmoista**, jotka kävivät mm. aiemmin Kyhönpuron varressa olleella haaskaruokinnalla. Tämän jälkeen tiedot ahman esiintymisestä perustuvat talvisiin jälkihavaintoihin. Muista suurpedoista havainnot ovat satunnaisempia. Ahma luokitellaan valtakunnallisesti uhanalaiseksi lajiksi.

Kansainväliset vastuulajit: Suomella katsotaan olevan kansainvälinen vastuu tiettyjen pohjoisten alkuperäislajien säilyttämisestä. Vastuu merkitsee lähinnä sitä, että lajin seuranta ja tutkimusta on tehostettava ja että lajin elinympäristö tulee ottaa huomioon maankäytön suunnittelussa, lajit eivät välttämättä ole uhanalaisia. Lainsäädännössä määriteltyä asemaa vastuulajeilla ei ole. Kyhönsuon eliölajeista kansainvälisiin vastuulajeihin kuuluvat: ahma, laulujoutsen, metsähanhi, tavi, kuovi, pikkukuovi, liro, valkoviklo, teeri, metso, kalatiira, **leppälintu**, **isokäpylintu** ja jauhehankajakälä.

Kaikkiaan alueen kartoitetuista eliölajeista 14 lajia on luokiteltu yllä esitetyn mukaisesti valtakunnallisesti ja 11 alueellisesti uhanalaisiksi. Valtakunnallisesti silmälläpidettäviä lajeja on yhteensä 15 ja muita luontoarvoja osoittavia lajeja 16. EU:n lintudirektiivin liitteen 1 lajeja on 14 ja Suomen kansainvälisi vastuulajeja 14.

7. Suon muu merkitys

Suo on maisemallisesti edustava erämainen suokokonaisuus. Suon **hilla-**, **karpalo-** ja **mustikkasadot** ovat lähes vuosittain runsaita, joten alue tärkeä marjastus- ja virkistyskohde lähialueen vakinaisille- ja kesäasukkaille.

Joensuussa 27.2.2020

Suomen luonnonsuojeluliiton Pohjois-Karjalan piiri

Liite 1. [Kyhönsuon rajausesitys \(pdf\)](#)

Tätä esitystä on täydennetty 30.8.2020 Joensuun Tuupovaaran Kuuttilammenpu-
ron suojeluesityksellä.